

ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΚΙ' ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Δ/ντής ΚΩΣΤΑΣ Δ. ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΣΤΟΑ ΚΑΡΑΣΣΟ 58 - ΤΗΛ. 62-69

Χρόνος 1ος - Άρ. Φύλλου 3
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 20 Φεβρουαρίου 1944

Τιμή Φύλλου Δραχ. 20000
Συνδρομή Τρίμηνη 120.000

Η ΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

ΤΟΥ Κ. Π. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ

«Η ποίηση είνε κρήν του ούρανοῦ και ὁ ὕμνος ὑπῆρξε ἡ πρώτη φωνή της. Εἶνε πραγματικά μιὰ φωνή τῆς ψυχῆς, μιὰ ὁρμή πρὸς τοὺς οὐρανοὺς και ἀρχισε μὲ τὸν πρῶτο ἄνθρωπο, που οἱ πρῶτοι λόγοι του ἐξέφραζαν τὸν ἔρωτα, τῆ λατρεία και τὴν εὐγνωμοσύνη ἐνώπιον τοῦ θεοῦ, που τὸν ἐπλασε, και συγχρόνως εἶνα συναίσθημα θαυμασμοῦ στὴ θέα τῶν θαυμασιῶν που τὸν περιβάλλον».

Riancey

Σύμφωνα, λοιπὸν μὲ αὐτὸ τὸ ἀξίωμα ἡ ποίηση, ὡς μιὰ ἐνατένιση τῆς ψυχῆς εἶνε τὸ προϊὸν ἰσχυρῆς φαντασίας, ἰσορροποημένου νοῦ και λεπτοῦ συναίσθηματος.

Ὅ,τι εἶπε ὁ Γάλλος κριτικός, ἰσχύει γιὰ τὴν ποίηση ὅλων τῶν ἐθνῶν και ὅλων τῶν ἐποχῶν, γιὰτὴ κάθε ἀξίωμα εἶνε τὸ καταστάλαγμα ἐπιστημονικῆς πείρας, που ἐπιβεβαιώνει κάποια ἀλήθεια.

Ἐξω ἀπὸ τὸ ἀξίωμα αὐτὸ ἡ λογοτεχνία

γενικά και εἰδικότερα ἡ ποίηση ἀποτελοῦν ψυχολογικά μιὰ [ἀσυγχώρητη] [πλάνη] και καλοσθητικά μιὰ παράλογη ἄρνηση. Χωρὶς νὰ παραβλέψουμε τὸν αὐτοσκοπὸ που ἱκανοποιεῖ κάθε, τέχνη, συνεπῶς και τὴν ποίηση, πιστεύουμε μαζί μὲ τὸσους [ἄλλους], πὼς οὐ κάθε

καλλιτεχνική ἐκδήλωση ὑπάρχουν ἄπειροι σκοποί. Καὶ δὲν μποροῦσε νὰ γίνῃ ἄλλοιῶς, ἀφοῦ ἡ τέχνη ξεκινῶντας ἀπὸ τὸν αὐτοσκοπὸ «ἡ τέχνη γιὰ τὴν τέχνη» σὰ μιὰ αἰτία ὑποκειμενικῆς ἱκανοποίησης τοῦ λογοτέχνη, καταλήγει στὴν ἀντικειμενική ἱκανοποίηση τῆς ζωῆς «ἡ τέχνη γιὰ τὴ ζωῆ».

Ἄν αὐτὸ τὸ τελευταῖο δὲ γινόταν, τότε ἡ ζωὴ δὲ θὰ εἶχε κανέναν καλαισθητικὸ σκοπὸ, ἡ δὲ τέχνη θὰ ἦταν ὑπερβολικά ἐγωκεντρική και ἀχάριστη μὴ δίνοντας στὴ ζωὴ τὰ προϊόντα της, ὅπως δίνει τὸ δέντρο τὸν ὄρμο καρπὸ του στὴ μητέρα γῆ.

Ἡ ἀλληλοεξάρτηση αὐτῆ ζωῆς και τέχνης ἀποτελεῖ τὴν πρωταρχική αἰτία και τὸν πρωταρχικὸ σκοπὸ τοῦ καλαισθητικοῦ [σινδουασμοῦ] τους. Καὶ ἀναρωπιέται κανεὶς: τί θὰ ἦταν ἡ ζωὴ χωρὶς τὴν τέχνη; Καὶ ἀντιστρόφως: τί θὰ ἦταν ἡ τέχνη χωρὶς τὴν καλαισθητικὴ τῆ

ΣΤΟ ΦΥΛΛΟ ΤΟΥΤΟ

Π. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΥ: Ἡ ποίηση και ἡ Ἑλληνική ποίηση στὴν Ἐποχὴ μας
Α. HOUSMAN: Ἐπιτύμβιο (ποίημα, μετ. Π. Γραμμάτα)

ΓΙΩΡ. ΔΕΛΛΙΟΥ: Ζαχ. Παπαντωνίου (B)
ΝΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ: Ἄνθρωπος και Πολιτισμὸς

ΑΝΘΟΥ ΠΟΡΦΩΝΗ: Συναίσθημα στὴ Νύχτα (ποίημα)

Γ. ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗ: Ἄντιο (ποίημα)

ΜΠΑΜΠΗ ΝΙΝΤΑ: Βορειοελληνική ποίηση

ΚΩΣΤΑ ΜΑΡΙΝΑΚΗ: Ἡ Δημοτικὴ στὴν Ἐπιστημὴ τοῦ Δικαίου (B')

Β. ΔΕΔΟΥΣΗ: Ἡ Φοινικιά τοῦ Κ. Παλαμᾶ

Α. ΠΟΖΙΟΠΟΥΛΟΥ: Ξεκινήσαμε (ποίημα)

CHARLES BAUDELAIRE: Ἐπιγραφή γιὰ [ἕνα βιβλίο Καταδικασμένο] (ποίημα, μετ. Κ. Χ' Δημητρίου)

JULIUS STURM: Προσευχὴ (ποίημα, μετ. [Κ. Χ' Δημητρίου])

ΠΑΝ. ΜΑΡΙΝΑΚΗ: Κριτικὴ γιὰ τὶς παραστάσεις τοῦ Κρ. Θεάτρου

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΚΑΠ.

ση τῆς ζωῆς; Ἡ ἀπάντηση εἶνε μία. Οἱ ἄνθρωποι θὰ ἐμιμοῦντο τὰ θηρία, ἡ δὲ καλοσθητική τους ἐκδήλωση δὲ θὰ ξεπερονοῦσε τὰ σύνορα τῆς πρωτόγονης τέχνης.

Ἄλλὰ σὲ λαοὺς πολιτισμένους δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο. Ἐκεῖ ἡ προηγμένη ζωὴ ὠθεῖ τὴν

προηγμένη τέχνη ή και αντίστροφως, με τέτιο μάλιστα συνδυασμό, που φαίνεται τέχνη και ζωή να ἀμιλλώνται ποιά από τις δυο να φτάσει στο τέρας της νίκης. Και επειδή ο δρόμος αυτός είναι και αγώνας πολλών αιώνων, ή πορεία τους μοιάζει με πορεία έντονης προσπάθειας, όπου τα μέσα και οι σκοποί καθορίζονται από τις βιολογικές απαιτήσεις της ζωής και τις καλαισθητικές τάσεις της τέχνης.

Με τα δεδομένα αυτά, ότι δηλαδή ή ποίηση είναι ή συνιστοιμένη των πνευματικών δυνάμεων του καλλιτέχνη, ότι ποίηση και ζωή βρίσκονται σε μία αναγκαία ἀλληλοσχία και ότι οι προηγμένοι λαοί έχουν και προηγμένη τέχνη υποβάλλουμε το ερώτημα: ποιά να είναι ή σύγχρονη ελληνική ποίηση;

Η απάντηση είναι, αν εξαιρέσουμε, βέβαια την ποίηση που ἀνήκει γενεαλογικά στην γενεά που μας πέρασε, πώς σύγχρονη ελληνική ποίηση δεν υπάρχει. Η σύγχρονη ποίησή μας στο στενό περιεχόμενο του όρου, όπως βρίσκεται έξω από τις καλαισθητικές κατευθύνσεις της τέχνης, χωρίς καμιά αντίστοιχία με τη γύρω ζωή, χωρίς ποιητικό και ἀκόμη λογικό περιεχόμενο, αποτελεί μία τάση συνειδητή, που υποτιμά αντί να εξυψώνει το σύγχρονο ελληνικό πνεύμα. Και τό περίοργο, προσβάλλει με αξιώσεις ποιητικές, ενώ στην ουσία είναι λίγ' απ' όλα, χωρίς όμως να είναι ποίηση. Και παρουσιάζεται τέτια, γιατί της λείπει ή μορφή, της λείπει ή έκφραση, της λείπει τό περιεχόμενο.

Αν παρακολουθήσουμε την ελληνική ποίηση στην ιστορική της ἀνέλιξη, πρέπει να έχουμε υπ' όψη μας πώς κάθε καλαισθητική εξέλιξη ἀκολουθεί μία πορεία, που σταματά κατά περιόδους σε ἀλληπάλληλους μεγάλους σταθμούς. Αυτοί οι σταθμοί μας ενδιαφέρουν γιατί αντιπροσωπεύονται με τα όνοματά μεγάλων διδασκάλων της τέχνης που γίνθηκαν στο πέρασμα του χρόνου σύμβολα αισθητικά, από τον Όμηρο ως τον Παλαμά, που πέτυχε τη φιλοσοφική ἐνατένιση της ψυχής στο πολύμορφο περιεχόμενο της ζωής.

Σ' όλους αυτούς, που αντιπροσωπεύουν μικρές ή μεγάλες περιόδους της τέχνης χαρίζουμε τον τίτλο του μεγάλου τεχνίτη, όχι γιατί όλοι τους μας παρουσίασαν την τέχνη με διάφορες μορφές, ἀλλά γιατί μας παρουσίασαν με μία οποιαδήποτε μορφή τό πολύμορφο περιεχόμενο της τέχνης. Ο χαρακτήρισμός του μεγάλου τεχνίτη δε στηρίζεται στη μορφή, ἀλλά στο περιεχόμενο της τέχνης, που τό παρουσίασαν αὐθόρμητα, ἀβίαστα, φυσικά και πρό παντός με μία ἀπαραβίαστη συνειρμική επενέργεια του λογικού, που ή ἔλλειψη του δε συγχωρείται στην ελληνική ποίηση, ή οποία κάτω από την τάση του συρρεαλισμού σήμερα, δυστυχώς, παραλογίζεται κυριολεκτικά.

Σε κείνους που δικαιολογούν στον ἑαυτό

τους τή σημερινή τους συρρεαλιστική τάση, γιατί δήθεν ή εξέλιξη της τέχνης ἀπαιτεί κάτι νέο, τό μοντέρνο, υπενθυμίζουμε πώς αν οι δρόμοι προς την πραγματική τέχνη είναι ἀπειροί, όμως ή τέχνη είναι μία. Συνεπώς αν επιμένουν στους ισχυρισμούς τους, σημαίνει πώς βρίσκονται έξω από τα σύνορα της πραγματικής τέχνης και πώς κάθε τους προσπάθεια περιορίζεται στη μορφή, χωρίς να θίγη την ουσία της τέχνης. Αλλά και κάτι ἄλλο πρέπει να έχουν υπ' όψη τους: πώς ή εξέλιξη της τέχνης είναι νοητή, όταν κατατείνη στην τελειοποίηση και όχι στην διαστροφή της τέχνης. Ακριβώςγι' αυτό δεν είναι παραδεχτό, πώς ποίηση στην Ελλάδα είναι τήν τελευταία της ή λέξη. όπως δεν είναι παραδεχτό να πιστευη κανείς, πώς γράφοντας μυθιστόρημα γράφει ἔπος. Αυτό είναι πλάνη που δε δικαιολογεί ή ἀναζήτηση του νέου, γιατί ἄλλο είναι τό ἔπος και ἄλλο είναι τό μυθιστόρημα. Αυτή ή πλάνη μετέβαλε τις αὐθόρμητες ὑποκειμενικές κατευθύνσεις στην ποίηση σε προκαθορισμένους αντικειμενικούς σκοπούς, που σαν σκοποί ἀφαιρούν από την τέχνη και αυτή την ἔννοια της τέχνης, ἀδιάφορο, αν στο πλαίσιο της τέχνης κάτω από ὀρισμένες συνθήκες και ὅρους πολλά λογοτεχνικά εἶδη δημιουργούνται για ν' ἀντικαταστήσουν ἄλλα παλιά εἶδη, που φυλλορρόησαν γρηγορότερα στο πέρασμα του χρόνου.

Και ἀπομένει να παρατηρήσουμε, πώς ή εξέλιξη της τέχνης ἐπιβάλλει και στην ποίηση την καλλιέργεια και τελειοποίηση του ποιητικού θησαυρού της ελληνικής ψυχής και όχι τήν ἐγκατάλειψή του με τό πρόσχημα της ἀναζήτησης κάποιου νέου. Τό νέο θά ἔρθη σαν ὅμοιος καρπός και τέτοιος, όπως θά τον καθορίσει τό πλαίσιο της αισθητικής, βιολογικής και κοινωνικής ἀγωγής του μέλλοντος.

Αλλά οποιοδήποτε κι' αν είναι τό νέο αυτό, οὔδέποτε όμως θά είναι ὅμοιο με τό σημερινό, δηλαδή παράλογο, ἀσυνάρτητο, ἀψυχολόγητο και πρό παντός συρρεαλιστικό, ἔχτος αν οι σημερινοί ἀντιπρόσωποι της ποίησης επιμένουν, δηλαδή επιμένουν να καταποντισθούν στη θάλασσα του μηδενός, αφού ξέρουν πώς στο πέρασμα των αιώνων μόνο τα φωτεινά πνεύματα ἀπομένουν οι αἰώνιοι διδασκαλοί της ἀνθρωπότητας.

Π. ΣΤΑΣΙΝΟΠΟΥΛΟΣ

A. E. HOUSMAN (1859-1936)

ΕΠΙΤΥΜΒΙΟ

Ἐδώ νεκροί ἐμείναμε γιατί δεν τό θελήσαμε να ζούμε να ντροπιάζουμε τή πατρική μας γη. Η ζωή, βέβαιον είναι, δεν είναι μέγα χάσιμο, Οἱ νιοί τό λέν πώς είναι—Κι' εἴμασταν τότε νιοί.

Μετ. Π. ΓΡΑΜΜΑΤΑ

S, Syros geg. Nr. 9486

ΒΟΡΕΙΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ

1900 ~ 1940

ΤΟΥ Κ. ΜΠΑΜΠΗ ΝΙΝΤΑ

Α'. ΟΙ ΠΑΛΑΙΟΤΕΡΟΙ

Και στην κάπως παλιότερη ἐποχή της τουρκοκρατίας (μέσα του περασμένου αἰώνα) και στους χρόνους του Μακεδονικού αγώνα και του Βαλκανικού πολέμου, ὑπάρχει στα μεγαλύτερα βορειοελληνικά—τούρκικα τότε—κέντρα, Θεσσαλονίκη, Μοναστήρι κ.λ.π., κάποια μικρή πνευματική κίνηση. Πλατιά ἔχω ἀσχοληθῆ μ' αυτή σε ἄλλη μου ἔρευνα, που ἔκανα εἰδικά για τό ζήτημα τούτο (ἔφημ. Μακεδονία 30(1)37-7(2)37). Ἐδῶ θά ξανακάμω μόνο τή διαπίστωση ότι ή κίνηση ἐκείνη ἦταν ὁλότελα ἀσήμαντη. Η μοναδική της σπουδαιότητα είναι ότι ἔδειχνε τήν ὑπαρξή και τή ζωντάνια του Ἑλληνικού στοιχείου μέσα στα κέντρα αυτά, σε μία ἐποχή γεμάτη από τά ὄνειρα και ξεχειλισμένη από τον πόθο της ἐθνικής ἀποκατάστασης, που ἀκριβώς είχε ἀνάγκη να χρησιμοποιήσει τό κάθε τι που εἰκοῦσε τό πνεῦμα και τις ἐπιδιώξεις της. Σε τίποτ' ἄλλο δεν ὠφέλησε. Και δεν ἔλειψαν οι ἄνθρωποι που είχαν τις δυνατότητες να δημιουργήσουν κάτι, μά οι συνθήκες της ἐποχής δεν τούς ἄφηναν οὔτε καν να ἐκδηλωθοῦν. Η κρατική λογοκρισία από τή μία μεριά κι' από τήν ἄλλη ή ἔλλειψη κάθε δεσμοῦ πνευματικού με τήν Ἑλευθέρα Ελλάδα, ἐμάραιναν στη βλάστησή της κάθε καλή θέληση ή προσπάθεια.

Στα τέλη του περασμένου αἰώνα με τις ἔσωτερικές ταραχές της Τουρκίας και με τό φυλετικό ἀνταγωνισμό που σύγκαιρα δημιουργήθηκε στα μέρη τούτα, τό Ἑλληνικό στοιχείο που ἐπρόκειτο πώς και πώς νάβρη μίαν οποιαδήποτε ἀφορμή για να κινήθῃ, παρουσίασε ένα μεγαλύτερο ζωντάνεμα. Ξεθάραξε πιότερο κι ἔκαμε τήν ὑπαρξή του, τόσο τήν ὕλική όσο και τήν πνευματική πὸ ἀισθητή. Η κατεύθυνση που πήρε τό ζύπνημα τούτο ἦταν ἀνάλογη με τό πνεῦμα και με τό ρεῦμα της ἐποχής. Και ἦταν τό ρεῦμα αυτό ὁλότελα ἐθνικό-πατριωτικό. Η κεντρική ἰδέα που γύρω της ζούσε και ἐκινεῖτο ὁ βόρειος Ἑλληνισμός ἦταν ή ἰδέα της ἐθνικής ἀποκατάστασης. Ἀποτίναξη της ξενικής κυριαρχίας, ξεουδετέρωση κάθε ἄλλης ξένης ἐπιβουλῆς και πραγματοποίηση του ὄνειρου που δεν ἐπραγματοποιήθηκε τό 1821. Ἐνωση των μερών αὐτῶν με τή λοιπή ἑλευθερή Ελλάδα. Η κατάσταση ἤ καλύτερα ή ἀκαταστασία που δημιουργήθηκε τότε με τή ρευστότητα της τουρκικής πολιτικής, με τον ἀνταγωνισμό των φυλετικῶν στοιχείων της Βαλκανικής που τό καθένα κύταζε να ἐπωφεληθῆ από τις περιστάσεις, τό ἀνακάτεμα των μεγάλων δυνάμεων στην ὑπόθεση κ.λ.π., ἔδιναν ἀφορμές σε σχόλια, ο' ἐ-

λεύθερος, πολλές φορές, κουβέντες στα καφενεῖα και γενικά σε μιὰ κίνηση των πνευματικῶν ἀσυνήθιστη ὡς τότε. Η Ἑθρωπαϊκή πολιτική που, από ένα και πλέον αἶωνα προήτερα, από τότε, είχε ἀρχίσει να παίζει μοιραίο ρόλο στα ἔσωτερικά της Τουρκίας και συνεπώς και στην ἐθνική και πολιτική εξέλιξη των κρατῶν της Βαλκανικῆς και ἰδιαίτερα της Ἑλλάδος, ἦταν ἀντικείμενο προσοχῆς και ἐντατικής παρακολούθησης από μέρος των Ἑλλήνων της βορείου Ἑλλάδος και γενικά όλων των ἀλύτρωτων. Ἐτούτοι σαν καλοί γνώστες των πραγμάτων της Τουρκίας, αφού ζούσαν σ' αυτή και τάβλεπαν από κοντά, και σα γλωσσόμαθοι, όπως είχαν ἀνάγκη να είναι μέσα στο τούρκικο, παρακολουθοῦσαν τά γεγονότα του καιρού από τά διάφορα ἐθρωπαϊκά φύλλα και ἦταν πάντα κατατοπισμένοι σχετικά με τή διεθνή πολιτική, χίλιες φορές καλύτερα από τούς ἔλληνες της παλαιῆς Ἑλλάδος που ἔβλεπαν—και ὁ λαός και τις περισσότερες φορές και οι πολιτικοί—τά πράγματα με τό στενό πρῶσμα της μικροκομματικῆς σκοπιμότητας, ή πίσω από τό θάμπό πέπλο της αισθηματολογίας και της παρεξήγησης για τις ἀληθινές διαθέσεις της Ἑθρώπης (ἐναντί στην Ἑλλάδα) και τήν πραγματική κατάσταση της Τουρκίας. Ἐτσι τό πνεῦμα που ἐκυριάρχησε στο ζύπνημα τούτων των τόπων και τήν πολυτάραχη ἐκείνη ἐποχή ἦταν πρῶτ' απ' όλα πατριωτικό και πολιτικό—και δεν ἔμπορῶσε νάει ἄλλο. Σαν τέτοιο είχε ἀνάγκη να βοηθηθῆ και βοηθήθηκε από πολλούς παράγοντες, μά ἰδιαίτερα συντρέχηκε από τή δημοσιογραφία.

Σύγκαιρα βγήκανε στη Θεσσαλονίκη οι πρώτες ἑλληνικές ἐφημερίδες «Φάρος» και «Νέα Ἀλήθεια» και ἄλλες ἀργότερα που ἔγιναν ή ἔστία του πολιτικού και πνευματικού συντονισμού των Ἑλλήνων της Μακεδονίας. Γύρω απ' αυτές μιζεῦτηκαν οι λόγιοι της ἐποχής, μερικοί ἐπιστήμονες και κάμποσοι δημοσιογράφοι. Ὅλοι ἐνοιῶσαν πώς ἔζοῦσαν σε «παραμονές γεγονότων», σε μιὰ ἐποχή πολυτάραχη που ή ταραχή της αυτή κάπου θά ξεσπούσε μιὰ μέρα, κ' ἦταν ὅλο γεμάτο ἀνησυχία, γεμάτο ὄρεξη για κίνηση και για δράση. Οι περισσότεροι απ' αυτούς ἀναπτύξανε, ἀληθινά, μεγάλη δραστηριότητα, ἔγιναν σπουδαῖοι παράγοτες κι ἔπαιξαν ἀργότερα σημαντικό ρόλο και στο Μακεδονικό ἀγῶνα και στους Βαλκανικούς πολέμους κι ἀργότερα μέσα στην Ἑλληνική πολιτεία.

Ἀνάμεσά τους ἦταν και μερικοί που ἀιστάνονταν τήν ἐνδόμηχη ὄθηση να ἐκφράσουν τήν ψυχική ἀνησυχία τους και να ἐρμηνέψουν

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ *

ΤΟΥ * Γ. ΔΕΛΙΟΥ

Επιμένουμε ιδιαίτερα στο μετουσιωμένο σε τέχνη ανθρώπινο στοιχείο. Συμβάλει η πελογραφία της Θεσσαλονίκης να ακολουθεί άλλους δρόμους, κι' άλλους τρόπους το καλλιτεχνικό προχώρημα της δημιουργίας της. Κέντρο και αφιέρωση έχει τον εσωτερικό άνθρωπο, γιατί πιστεύει πως πέρα από το πραγματικό και το συγκεκριμένο πέρα από τα σχήματα και τις παρουσιάσεις, με μια λέξη, πέρα από ό,τι φαίνεται, υπάρχει κι' εκτείνεται ένας χώρος που ξμεινε στον τόπο μας τουλάχιστο, ανεξερεύνητος. Με την ανάλυσή του στην κάθε στιγμή της μεταλλαγής του, με την αναγνώριση του ψυχικού του εδάφους φτάνει σε επιτεύγματα και κατακτήσεις σταθερότερες διαρκύτερες, μονιμότερες. Το κάθε πλησίασμα ή κάθε γνωριμία μας με τους ανθρώπους, μς λυτρώνει από την απλή περιέργεια και φέρνει το δημιουργό στη θέση εκείνη του σκοπευτή που σημαδεύει τις συνειδησιακές καταστάσεις, που θέτει όροσημα και ξεχωρίσματα, και φτάνει ως τις μυστικές κι' απόκρυφες περιοχές του εσωτερικού μας σύμπαντος, για να ψηλαφίσει και να κατανομάσει το άδραστο και να φέρει ως την επιφάνεια κρυσταλλωμένο κι' αληθινό, τι υπάρχει άμορφο κι' ασύλληπτο. Έτσι κατορθώνει ο δημιουργός—όσο μπορεί να κατορθώσει ο δημιουργός που συναγωνίζεται τον Πλάστη, το Θεό—να σπάσει την κρούστα του μυαλού που περιβάλλει τον άνθρωπο—έτσι κατορθώνει να τον δει πιο καθαρά, πιο προσεχτικά στις άπειρες στιγμές και καταστάσεις του, που είναι τόσο ποικίλες, και κρύβουν τόσες εκπλήξεις καθώς διαδέχονται ή μια την άλλη. Μαντεύουμε την αντίρρηση που θα μς αντίταξουν. Με το προχώρημα αυτό στην καλλιτεχνική κατάκτηση του αντικειμένου, δεν κάνουμε παρά να διαλύουμε, να κοριοτοποιούμε, να θριμματίζουμε τον άνθρωπο. Και επιταγή, και παράγγελμα επιταχικό, λένουν, της τέχνης του λόγου είναι να παρουσιάσει συγκροτημένες, στερεοποιημένες μορφές. "Ας μς επιτραπεί να πιστεύουμε πως αυτό αποτελεί μια προσπάθεια μάταιη. Η σχολή του ρεαλισμού, του άκρατου και ορθοδόξου ρεαλισμού, είχαν άνωχώς την δύναμη να παρασύρει πολλούς στον κατήφορο αυτό της άπατης προς τον εαυτό τους. Παρ' όλως τις συμβάσεις που μεταχειρίζεται ο λογοτέχνης, οι επιτυχίες και οι κατακτήσεις του παραμένουν θολές, αβέβαιες και αφηρημένες. Εκείνος που θα συμπληρώσει και θα ολοκληρώσει στη φαντασία τις προσωποποιήσεις αυτές, θα είναι ο αναγνώστης μας, επ' όσον έννοείται θα μπο-

ρούσουμε να του παράσχοιμε τις δυνατότητες και τον τρόπο να δει τις διάφορες όψεις, τις ποικίλες εκφάνσεις τους, και τις άπειρες εκδηλώσεις του ανθρώπου.

Μακρυνά βέβαια από μς η σκέψη πως ο συγγραφέας του «Βυζαντινού όρθρου» και της «Θυσίας» δεν είχε την πρόεπουσαν έννημέρωση για τις τάσεις και τους τρόπους στην αναζήτηση της βαθύτερης και μονιμότερης αξίας του ανθρώπου. Ένα πνεύμα τόσο διειδυτικό και ανήσυχο, καθώς του Παπαντωνίου, με αναπτυσσόμενες όρια και ώριμες πιά, τις ικανότητες για τον αναλυτικό στοχασμό, είχαν αναμφισβήτητα συνείδηση της δικής του πρώτα έφεσης, όπως βέβαια είχε συνείδηση απόλυτη και της αξίας των τρόπων και των κατευθύνσεων της τέχνης. "Αλλά, σημειώσαμε κι' όλως πως ο Παπαντωνίου ήταν μια φύση συντηρητική, ένας νοός που ζήτησε σε κάθε εκδήλωσή του να κρατήσει σε μια ίσορροπία την αξία του μέτρου. Να επιμεινουμε εδώ σε μια ειδικότερη ανάλυση των διηγημάτων; Το βρίσκουμε άσκοπο, έπειτα από τις γενικότερες κρίσεις μας γι' αυτά,

Θά σημειώσουμε όμως και θα ξεχωρίσουμε από τη σειρά αυτή ένα διήγημα, με τον τίτλο. «Η γυναίκα του Μαλή». Το διήγημα αυτό, το τόσο σύντομο και τόσο απλό στη σύλληψη και τη διατύπωσή του, έχει τη δύναμη να ξανοίξει μπροστά μας την προοπτική του ανθρώπου που πάλαψε που ύπεφερε, που έπαθε, και μς επιτρέπει να κάνουμε τις απαραίτητες εκείνες προεκτάσεις—για τις όποιες μιλούσαμε τώρα—για να συμπληρώσουμε στη φαντασία μας την ήρωική, την τιτανική θα λέγαμε, αυτή γυναίκα με την άπειρη στοργή απέναντι στον άντρα της. Μ' αυτό φυσικά δε θέλουμε να παραγνωρίσουμε την αξία της άλλης του παραγωγής στο είδος αυτό του λόγου. Σε κάθε κατεύθυνση, είτε δηλ. στην επαρχία, είτε στις λαϊκές συνοικίες της Αθήνας, αντικρύζουμε την ίδια στάση και προδιάθεση του συγγραφέα, κι όταν δηλ. σαρμάζει το ξερό, το στεγνό γραφειοκρατικό πνεύμα στο διήγημά του «Ο κ. Τμηματάρχης έρχεται» κι όταν εϊρωνεύεται το δικαστικό ή όταν σκιαγραφεί το νοικοκυρι, την κυρία του κόσμου, ή τη μοίρα της γειτονοπούλας. Σάν σε περίληψη θα προσθέσουμε, πως ο Παπαντωνίου ένδιαφέρθηκε για τη μικρή περιπέτεια του ατόμου και προσπάθησε να δώσει παραστατικότητα και αϊγλη και γοητεία και χάρη στη λεπτομέρεια του απλού και μεμονωμένου περιστατικού. Σε κανένα ξαφνα από τα διηγήματά του δε θα συναντήσουμε το βόμβο του πλήθους και το τρικύμισμα της μάζας.

Από εκείνο το πάθος, το απαραίτητο άλλωστε για κάθε δημιουργία, διάλεξε και κράτησε την αναλογία που χρειάζεται για να προκαλεί τις αναπάσεις και τους κυματισμούς του συναισθήματος. Έτσι οι τύποι που περνούν από τα διηγήματά του είναι απομονωμένοι, θλιμένοι για τη μονοτονία του επαρχιακού περιβάλλοντος σκεπτικοί, απογυμνωμένοι από λαχτάρες και καύμους για διαφυγές και για πετάγματα ύψηλότερα. Πλαισιώνονται όμως από την πνευματικότητα, την καλλιέργεια και την ευγένεια του συγγραφέα. Το στοιχείο που δεσπόζει και κυριαρχεί στην ατμόσφαιρα όλων των διηγημάτων του, είναι η έξωτερική ομορφιά που εκφράζεται με την άπειρη καλλιλογία και την τέλεια περιγραφή: την περιγραφή που γίνεται αληθινή μεταφορά και θίγει τα όρια του λυρισμού. "Αλλά να που άφθόγητα κλείσαμε κιόλας μέσα στη φράση μας αυτή τα ιδιαίτερα εκείνα στοιχεία που αποτελούν το κυριώτερο γνώρισμα της πελογραφίας του! Το πάθος του για την ομορφιά το πάθος για τη φύση και το πάθος για την καλλιλογία. Το συναίσθημα αυτό ξεχειλίζει στις σελίδες του έργου του. Δε θα τολήσουμε όμως να επιμεινουμε σε μια ξεχωριστή ανάλυση της αισθητικής ομορφιάς που με τόση δεξιοτεχνία κατορθωσε να ξεχωρίζει ο λογοτέχνης μας στο φυσικό φαινόμενο, στο τοπίο δηλ. στο φως, στο χρώμα, στην αρμονία της γραμμής, στις μυστικές εκείνες ιδιαιτερότητες και τις αρμονικές έντορρηστώσεις των τόνων της φύσης που μόνο μια δξύτατη παρατήρηση και μια ιδιοσυγκρασία καλλιτεχνική είναι σε θέση να ξεχωρίσει και να εξατομικεύει. Αποτελεί το σημείο αυτό την αφιέρωση για την έρευνα μιας άλλης πλευράς του έργου του Παπαντωνίου—εκείνης ακριβώς που σχετίζεται με την αισθητική του άγωγή. Κι' ο δμλητής όμολογεί πως δεν έχει το απαιτούμενο ήθικό ανάστημα ούτε βέβαια και την αρμοδιότητα για ένα έγχειρημα ανάλογο.

"Αλλά για την καλλιλογία και την καθαρολογία του Παπαντωνίου, θα χρειαστεί να ευθύνομε κάποια και να εξατομικεύσουμε, και να σταθοούμε σ' αυτή την προσπάθειά του για την τελειοποίηση του μορφοποιημένου λόγου. Σε μια περίοδο, που η πελογραφία μας, έδωσε δείγματα μς ανεπίτρεπτης λεκτικής άνομοιογένειας, για να μην πούμε δείγματα της κάθε αυθαιρεσίας και προχειρότητας σε μια περίοδο που εξακολουθεί ακόμα να δοκιμάζει μια πάλη εσωτερική για να δαμάσει τις έναντιώσεις και να φτάσει σε μια κάποια αρίτιωση των εκφραστικών της μέσων, αποτελεί έγγύηση και αντιστάθμισμα σημαντικό, το γεγονός μιας ολοκληρωμένης έκφρασης, και η παρουσία του άψογου λογοτεχνικού ύφους, σάν κι' εκείνο που συναντούμε στο έργο του Παπαντωνίου. Μέσα στη σιωπηλή ατμόσφαιρα της συλλογής της ύπομοιής, κυριαρχημένος από το αίσθημα της θρησκευτικότητας,

που σημειώναμε στη αρχή της όμιλίας μας, προκειμένου να φτάσει στην τελείωση του γραπτού λόγου, ο δημιουργός του μόχθησε πραγματικά. Το ύφος του έχει την όρη και τη φορά μς κληρονομημένης άσκησης πάνω στους ρυθμούς και τους έκφραστικούς τρόπους της παλαιότερης γενεάς των λογοτεχνών—εκείνης ακριβώς που άντλησε τους τρόπους και τα μέσα από τις πηγές του λαογραφικού μας θησαυρού. Κι' αλήθεια. Ορθόδοξος δημοτικιστής ο Παπαντωνίου, πίστεψε στην αξία της ένθνικής μας γλώσσας—μ' εκείνο το φανατισμό και το πάθος, που το διατήρησε άκέραιο κι' άμειωτο. Μ' ένα πάθος όμως κι' ένα φανατισμό που αποφεύγει τις ακρότητες, σά να εμπνέεται και να καθοδηγείται από τα άνώτερα ιδανικά και τις επιδιώξεις του δημοτικισμού—από κείνες που έχουν σάν έρωμα και σά σκοπό «την πραγματοποίηση της αληθινής πνευματικής φυσιογνωμίας του γένους μας». Κ' ένα παράδειγμα άνώτερο θα σέκεται πάντα ο λόγος του στην έλληνική Ακαδημία όταν η Πολιτεία, απονέμοντάς του το γέρας για την πολύτιμη προσφορά του στα έλληνικά γράμματα, αποφάσισε να τον κατατάξει ανάμεσα στους άθανάτους της—λόγος διατυπωμένος για πρώτη φορά στη δημοτική, που έδινε άμεσα, όχι μόνο στους νέους συναδέλφους του, αλλά και σ' όσους με άπόλυτη συναίσθηση της ευθύνης—όπως αρμόζει—άσκούν το λειτουργημα του λογοτέχνη—έδωσε λέμε άμεσα και άνδρικά το μέτρο και την αξία της συνέπειας προς τον ίδιο τον εαυτό τους.

Δεν υπάρχει λοιπόν—όσο μπορούμε να ξέρομε—μια φράση στο έργο του Παπαντωνίου που να μην είναι όρια και άψογη. Το ύφος του έχει κείνη τη ζηλευτή γλωσσική πληρότητα που συναντούμε σε έργα καθαρολόγων των ρομαντικών χρόνων. Έχει μια κρυστάλλινη διαύγεια, που κατά κανόνα πάντα, αποτελεί δείγμα άδιαμφισβήτητο της άπόλυτης αισθησης των πραγμάτων. Μά ταυτόχρονα το ύφος αυτό, το καθαρό, το λαμπρό, διατηρεί φανερά κι' όλα τα γνωρίσματα της πλαστικής τελειότητας χάρη ακριβώς στο γεγονός ότι λυτρώθηκε από την περισσολογία και το φόρτο του ρητορικού στοιχείου. Δίχως την αίσθηση της αξίας προς την επικική κατ' αντίθεση προς τη στεγνή κι' επιστημονική—ακριβολογία, και τον εύρυθμο και μουσικό λόγο, «Οί Πεζοί ρυθμοί του» ίσως να έχαναν από το βάρος που τους δίνει η τωρινή μορφή και η διατύπωσή τους. Στο βιβλίο αυτό ειδικότερα, αλλά και στη μελέτη του για τον "Αθω, καθώς και στα διηγήματά του δεν έχουμε να συναντήσοιμε εκείνους τους περίεργους καποτε, και κουραστικούς συνάμα λυρικούς μαιάνδρους, ή τα χαριτωμένα και μάταια συνταιριάσματα των λέξεων, που προκαλούν τον εφήμερο θαυμασμό και την εκπλήξη. Φαίνεται να πίστευε ο Παπαντωνίου, πως πέρασε όριστικά ο καιρός που αναζητού-

* Συνέχεια από το τεύχος 2

ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

ΤΟΥ Κ. ΝΙΚΟΥ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ

“Όταν στοχάζομαι πόσο σύνθετη είναι ή πραγματικότητα, με πιάνει μιὰ μεγάλη άμηχανία.

Πού νά ζητήσω νά βρω τόν πολιτισμό; Μήπως μέσα στην άτομική ζωή; Μήπως μέσα στη φύση; Μήπως μέσα στη ζωή των κοινωνιών και των Λαών;

Γιατί και μέσα στον άνθρωπο υπάρχει ή μεγαλύτερη ζωή. Και μέσα στη φύση. Και μέσα στην ιστορική και κοινωνική πραγματικότητα. Καθένας χωριστά άπ' αυτά είναι άδύνατο νά μάς χαρίσουν αυτό που λέμε πολιτισμό. Ό πολιτισμός είναι μιὰ συνισταμένη ζωής, κοινωνικής και άτομικής που προσπαθούν νά υποτάξουν τη φύση. Ό άνθρωπος με μιὰ έντονη προσπάθεια πασχίζει νά γλυτώσει άπό την μοίρα του. Προσπαθεί νά φύγη πιό μακριά άπό κεί που στέκεται κάθε στιγμή. Τό πέταγμα αυτό τό βλέπει κανείς σ' όλη την ιστορία του πνεύματος. Σ' όλη την ιστορία της ανθρωπότητας.

Μέ την προσπάθεια αυτή οί κοινωνίες ύπάρχουν και προοδεύουν.

Μέ την έπιστήμη ό άνθρωπος προσπαθεί νά κυριαρχήσει στη φύση, νά νικήση τό θάνατο. Μέ την τέχνη νά γίνει πιό πραγματικός άνθρωπος. Γιατί ή τέχνη μέσα στη κοινωνία ένεργεί σαν ένας συνδετικός κρίκος. Θίγει τόν άνθρωπο στη ψυχή. Τόν κάμει νά νοιώσει πιό πολύ τό είναι του. Νά γίνει πιό αισθαντικός. Νά ζήσει με άληθινό νόημα της ζωής. Τόν φέρνει πιό σιμά στη καρδιά και στό πνεύμα. Τόν τραβάει άπό την ψεύτικη ζωή. Και μ' όλα αυτά τόν όλοκληρώνει. Τόν πιάνει άπό τό χέρι και τόν οδηγεί στό περιβάλλον της αλήθειας. Γιατί και ή τέχνη κυνηγάει την αλήθεια με τό δικό της τρόπο. Πολλοί σοφοί θέλησαν ν'

σαν στους τρόπους αυτούς τόν πόθο για την καλλιτεχνική ανανέωση της γλώσσας μας. Πόση άσκητική ύπομονή στην έκλογή της λέξης με τη γήινη καταγωγή της, πόση προσπάθεια μαρτυρεί τό άμειάθετο βάρος του επιθέτου, πόσο μόχθο αναγνωρίζουμε στην έπεξεργασία της φράσης, αλλά και πόση σιληπνότητα, πόση λάμψη, πόση αίγλη, πόσο χρώμα και πόση άνταύγεια και άντανάκλαση άπό τη φωτεινή έλληνική άτμόσφαιρα, πηγάζει κ' έκπέμπεται άπό ένα τέτοιο ύφος. Ό Παπαντωνίου είναι ένας λογοτέχνης που πίστεψε στη λειτουργία της ύποδειγματικής γραφής, σ' αφήνει στα έλληνικά γράμματα, σαν κληρονομία, σελίδες με τελειωμένη φραστική διατύπωση και άρμονία ύφους, άπαραμίλλη.

(Έχει συνέχεια)

ΓΙΩΡ. ΔΕΛΛΙΟΣ

άρνηθούν την έκπολιτιστική δύναμη της τέχνης.

Αυτό δέν είναι αλήθεια.

Ό τέχνη κατέχει μιὰ σημαντική θέση μέσα στην κοινωνία του πνεύματος. Τό έργο αυτό της τέχνης όλοκληρώνεται με τη φιλοσοφία.

Μέ τη φιλοσοφία ό άνθρωπος νοιώθει τόν κόσμο και τη ζωή.

Μέ τά φιλοσοφικά ρεύματα δημιουργείται ή σταθερή εκείνη βάση, πάνω στη όποία στηρίζεται ή ζωή των κοινωνιών.

Ό πολιτική έτσι καταντάει νά είναι συνέχεια των φιλοσοφικών δοξασιών. Γιατί και ή διαμόρφωση των κοινωνιών, ή ζωή της ανθρωπότητας, έχουν για βάση τη φιλοσοφία.

Μέσα στό σύνολο αυτόν των άξιών, που έκφράζουν όλες ένα νόημα, βρίσκει κανείς την έννοια του πολιτισμού.

Θά μπορούσε νά πει κανείς πώς ό πολιτισμός είναι ένα μουσικό τεμάχιο που για νότες του έχει την έπιστήμη, την τέχνη, τη φιλοσοφία, τη πολιτεία, και τη θρησκεία. Όλες αυτές οί έκδηλώσεις του ανθρώπου δέν έχουν σχέση με τά πλαίσια που είναι έξω μονάχα άπό τόν άνθρωπο.

Οί ρίζες τους βρίσκονται μέσα στό άνθρωπο και στη προσπάθειά του ν' άπλωθεί και νά τά άγκαλιάσει όλα.

Γιά νά νοιώσει κανείς τί θά πει πολιτισμός, πρέπει νά νοιώσει τί θά πει τέχνη, τί θά πει φιλοσοφία. Για νά νοιώσει όμως αυτά πρέπει νά νοιώσει τόν άνθρωπο στην πληρότητά του. Πρέπει νά δει τόν άνθρωπο όχι σαν μιὰ μηχανή.

Ό άνθρωπος δέν είναι μηχανή. Ό άνθρωπος έχει δική του πρωτοβουλία. Έχει μιὰ αίώνια φλόγα μέσα του. Έχει ένα όλάκερο κόσμο άπό αισθήματα και συγκινήσεις. Έχει ένα κόσμο πιό άπειρο και πιό μεγάλο άπό τόν έξω κόσμο. Τά σκοτεινά εκείνα βάθη της ανθρώπινης ψυχής, τά άπάτητα εκείνα μονοπάτια, που είναι αίνίγματα άκατανόητα, είναι άρκετά για νά ξεπεράσουν και τά βουνά και τά λαγκάδια και τούς άπέραντους ώκεανούς. Ό άπειρος εκείνος πόθος του ανθρώπου τό όνειρο που είναι ή μοναδική του ούσία ή βούληση του.

Κι' όλα αυτά είναι πρωταρχικά για νά νοήσει κανείς τόν πολιτισμό. Όταν ό πόθος και τό όνειρο θελήσουν ν' άπλωθούν όταν θελήσουν νά τά άγκαλιάσουν όλα, τη στιγμή εκείνη έρχεται ή αντίθετη έξωτερική πραγματικότητα. Μέσα στην αντίθεση

ΕΝΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑ ΣΤΗ ΝΥΧΤΑ

Όπόψε
μόνον άπόψε νοσταλγώ
τη νύχτ' αυτή
που χάθηκε τό φώς άπό τ' άστέρια
κ' ή θάλασσα
ή αίώνια θάλασσα στη δίνη της κρατάει
την άγωνία δλου του κόσμου.

Την νύχτα αυτή
ώρα θανάτου όργιαστική
παντού και στην ψυχή μου.
Κι' ό Ίσκιος σας πορεύεται Μαγδαληνές
στην άσφαλο
ντυμένος την άπόγνωση της μέρας.
Παράξενά τά μάτια σας φορούν
του σκοταδιού τό φώς
και μοιάζει της καρδιάς σας ή λαχτάρα
την πέτρινη γαλήνη των νεκρών.

Όπόψε,
μόνον άπόψε νοσταλγώ
που νοσταλγούν κ' οί ταπεινοί
κλεισμένοι σης κατάπτωσης τά τείχη.
Τη νύχτ' αυτή,
τη νύχτ' αυτή,
που κρεμαστές στό παρελθόν
οί έλπίδες Ναζωραίοι άργοπεθίνουν
και μένουν
άγέρινες σκιές
πλασμένες άπό τέφρα κι' άναμνήσεις
στην καρδιά τους.

Μόνον άπόψε νοσταλγώ
που νοσταλγείς και νοσταλγούν
πρωτόπλαστες χαρές που δέ φανήκαν
ούτε στα μάτια των παιδιών.

Κι' ώ νά περνούσε τ' άργυρό
φεγγάρι στην φυχή,
τη σκοτεινή μας τη ψυχή για λίγο
νά φωτίσει
την νύχτα αυτή
π' όλα περνούν σαν τρέμουλος
χορός άπό στιγμές.
Κ' είναι τά μάτια μας κλειστά
τά χέρια ύψωμένα
σέ ρείπια, σέ χαλάσματα μπροστά
και δρόμους που δέ βγαίνουνε πιό πέρα
άπ' τό δικό μας έαυτό...τόν πόνο!

A. ΠΩΓΩΝΙΤΗΣ

ΑΝΤΙΟ

Αντίο· ή μέρα σήμερα έσυρε άλαφριά
την ξανθή κόμη της
πλυμένη σέ κοχύλια και φώς,
Τραγουδάει άπαλά τό χτεσινό μας φεγγάρι
στη μνήμη
που ταπεινή έτίναξε
τά ροδοπέταλά της νά ξεχαστεί

Όντίο· άρκει τό ζεστό σφίξιμο
των καλών φίλων
που μάς γνώρισαν τη συμφωνία
της ψυχής των
με την άβολή ποιήσή τους
με τά καθαρά τους μάτια.

Γ. Ξ. ΣΤΟΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

αυτή του έσώτερου μας έγώ και του έξωτερικού είναι, πλάθεται και ζυμώνεται ό άνθρωπος. Και έτσι ή ζωή καταντάει τρικυμία και κραδασμός της ψυχής.

Ζωή θά πει νά νοιώσεις, νά ποθήσεις, νά ταραχθεί τό μυαλό και ή καρδιά. Ό γένεση λοιπόν του πολιτισμού γίνεται άπό μιὰ τέτοια άντίληψη της ζωής και του ανθρώπου.

Τό ανθρώπινο έγώ στη σύγκρουση του με ότι γύρω του τριγυρίζει, δημιουργεί τις άξίες και αυτόν τόν πολιτισμό.

Μά τη μεγάλη ζωή τη χαρακτηρίζει ή κίνηση προς τά έμπρός. Ό κίνηση αυτή χαρακτηρίζει και τόν πολιτισμό.

Τό ανθρώπινο πνεύμα πήρε διάφορες μορφές, ή άλλαγή αυτή των μορφών του πνεύματος δίνει την ούσία του. Στη νεώτερη έποχή έπεκράτησε ή θετική μορφή. Τό όρθολογιστικό στοιχείο· ό όρθολογισμός εξαπλώθηκε παντού.

Όπό τη μιὰ ώφελει την έπιστήμη. Μά άπό την άλλη βλάπτει γιατί σκοτώνει τη φαντασία και τό συναίσθημα. Αυτά που είναι μοναδικά για τη συνθετική ένεργεια, για τη συνθετική γνώση. Γιαυτό ή τάση του νεώτερου πολιτισμού που πήγε νά ξεγράψει τη συνθετική γνώση κόντεψε νά σκοτώσει την οδηγήτρα της ζωής και της ανθρωπότητας. Γιατί ή καθολική γνώση είναι τό φώς μέσα στό σκοτάδι του κόσμου. Έπειτα πώς μπορούμε νά ξεγράψουμε τό συναίσθημα; Τό συναίσθημα είναι ή δύναμη της ζωής. Ό δύναμη της δημιουργίας.

Όλα όσα έχουν γίνει με τό λογικό, στό βάθος έχουν τό συναίσθημα. Τό λογικό είναι τό όργανο. Ό δημιουργική δύναμη είναι τό συναίσθημα. Λάθος, μά πολύ μεγάλο λάθος είναι νά πιστεύουμε μονάχα στη ξερή γνώση. Τό λογικό οδηγεί τόν άνθρωπο στον ύπολογισμό. Τό συναίσθημα στό μεγάλο και ώραίο.

Όλος ό πολιτισμός της ανθρωπότητας δέν είναι παρά μονάχα ένας ένθουσιασμός· ός ρίξουμε μιὰ ματιά στό δικό μας άρχαίο πολιτισμό, θά δούμε πόσο άληθινό είναι αυτό. Έκείνοι οί νεαροί θεοί. Έκείνα τά μυθολογικά πλάσματα. Όλα αυτά είναι μιὰ έκφραση ένθουσιασμού.

Πώς μπορούμε λοιπόν νά πιστέψουμε πώς ό άνθρωπος μπορεί νά γίνει μονάχα θετικός, ξηρός. Όχι. Μιὰ τέτοια άντίληψη πρέπει νά σβύσει. Και θά σβύσει σά δούμε τόν έαυτό μας μέσα άπό τούς αιώνες. Σά νοήσουμε τό άληθινό νόημα της Ζωής.

ΝΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗΣ

ΚΡΑΤΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ

Ο "ΠΕΙΡΑΣΜΟΣ,"

ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Οι παραστάσεις του «Πειρασμού» δικαίωσαν την γνώμη μας ότι ο θίασος του Κρατικού αρχίζοντας από απλούστερα θεατρικά έργα, χωρίς πολυσύνθετους χαρακτήρες, χωρίς βαθιές ήθι- κές αντινομίες και ψυχικές συγκρούσεις των ή- ρωών, θα έφτανε στα σκηνικά του ανεβάσματα απόδοση, πού από την άποψη της υποκριτικής δημιουργίας και της αισθητικής εμφάνισής της θα αξίζε τον χαρακτηρισμό της καλλιτεχνικής επιτυχίας. Άληθινά για το ανέβασμα του «Πει- ρασμού» μπορούμε να μιλήσουμε, μέσα στα όρια της απλότητας του έργου γενικά, για μία τέτια επιτυχία.

Τό έργο βέβαια αυτό καθ' έαυτο δεν έχει μεγάλες απαιτήσεις απ'τους ήθοποιούς. Αποτελεί κυρίως ένα εύθυμο έπεισόδιο μιά πονηρή κι' ά- διάκριτη κάπως ματιά πίσω από τή σοβαροφά- νεια και αξιοπρέπεια, στα παρασκήνια της λεγο- μένης άνωτερης άστικής τάξης, με μιάν άπλη οικι- αγράφηση διαφόρων, λίγο πολύ κοινών τύπων. Παράλληλα όμως δίνεται άνάγλυφα και ζωντανά και ένας ξεχωριστός γυναικείος τύπος, πού ο συγ- γραφέας τον συνοψίζει στη λέξη «Πειρασμός» απ' όπου κι' ο τίτλος του έργου.

Οι ήθοποιοί, ο σκηνοθέτης κι' ο σκηνογρά- φος έδειξαν την διάθεση να αποδώσουν τό έργο όσο τό δυνατόν καλύτερα. Γενικά τό επέτυχαν αυτό.

Τόν νεαρό σκηνογράφο κ. Σιφναίον τόν βλέ- πουμε σάν καινούργια έπιλάδα του θεάτρου μας.

Ο σκηνοθέτης κ. Μιχαηλίδης ένεφάνισε τό παίξιμο των ήθοποιών άρκετά έναρμονισμένο πρós τόν κάθε τύπο πού είχε ν' αποδώσει καθέ- νας τους. Μά και στα σύνολα, στίς ομαδικές σκη- νές διέκρινες κάποια έσωτερική συνοχή και αι- σθητική ένότητα, πού μαρτυρούσεν ότι ο σκηνο- θέτης ήταν μέσα στό πνεύμα τους.

Από τους ήθοποιούς θέλω να ξεχωρίσω πρῶ- τα την πρωταγωνίστρια κ. Χ' Άργύρη, πού ύ- ποδόθηκε την Καλλιόπη. Από την άποψη της υποκριτικής τέχνης, μάς έδωσε μιά μικρή δημι- ουργία. Ο τύπος της νέας γυναίκας της γεμάτης ζωή κι' όμορφιά, με την πονηρή όμως άθωότητα και την ύπολογισμένη άφέλεια, πού έχοντας συ- νείδηση κι' επίγνωση, τί όπλο είναι στα χέρια της ή προκλητική όμορφιά, την μεταχειρίζεται για να πετυχαίνει τους σκοπούς της υπερωκώνω- τας τις δυσκολίες, αυτός ο τύπος ξεπερνάει ζων- τανός κι' άνάγλυφος μέσ' από τό «παίξιμο» της πρωταγωνίστριας. Η έναλλαγή του νεανικά άθῶ- ου και του πονηρού, της άπλοϊκότητας και της έξυπνάδας, πού την έβλεπες ζωντανά άποτυπωμένη και στην πότε άπλη και μετρομένη πότε παιχνι- διάρικη και γεμάτη πονηρή χάρη, κίνηση, έκφρα- ση κι' άπαγγελία, μαρτυρούσε ότι ή κ. Χ' Άρ- γύρη είχε συλλάβη έντός της τόν τύπο με διαύ- γεια και ψυχολογική άκρίβεια σ' όλες του τις δια- κυμάνσεις. Έτσι ή άφομοίωση και ή άληθινή ύ- πόκριση ήταν τέλεια.

Την ίδια άφομοίωση και ζωντανά πλαστική απόδοση επέτυχε ο κ. Βλαχόπουλος στην σκηνη- κή έξήγηση του ύπηρετή Κοσμά, του γνωστού εκείνου τύπου ύπηρετή πού δεν ξέρεις, πού να τόν κατατάξεις, στους γνωστικούς ή στους κά- πους «πρωχούς τῶ πνεύματι», πού χωρίς να θέ- λεις σου προξενεί ή όλη τους εμφάνιση και τό φέρσιμό τους κάποια εύθυμη διάθεση, κάποια τάση για έλαφριά ειρωνία.

Η καλλιτεχνική επιτυχία και των δύο ήθο- ποιών βρίσκεται στό γεγονός ότι μάς ζωντάνε- ψαν πάνω στη σκηνή την γενικήν έννοια, την γενικήν εικόνα, πού όλοι έχουμε μέσα μας σχη- ματισμένη για τους δύο τύπους πού ύποδόθησαν

και συναντούμε τόσο συχνά άνάμεσα στους άν- θρώπους.

Οι άλλοι ρόλοι ήταν έντελῶς κοινοί και ά- πλοι! Όμως στην απόδοση τους αισθανόσουν ό- τι χρειάζονταν περισσότερη ειληκρίνεια και φυ- σικότητα. Πολλές φορές διέκρινες μιά προσποίη- ση κι' επιτήδευση, στην όποία παρασύρεται ό ήθοποιός όταν δεν γλυτώνει τελείως από τό συ- ναισθήμα ότι παίζει. Όμως για ν' απαλλάσεται από τόν κίνδυνο της επιτήδευσης ό ήθοποιός πρέπει να επιτυχαίνει τούτο: Κατά την ύπόκριση να θυμάται συνεχῶς και να ξεχνά ότι ύποδύε- ται, ότι παίζει.

ΠΑΝ. ΜΑΡΙΝΑΚΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΥ

ΕΝΑΣ ΝΕΟΣ ΓΡΑΦΕΙ

Πήραμε τό παρακάτω γράμμα. Τό δημο- σιεύουμε χωρίς σχόλια:

Άγαπητά Μακεδονικά Γράμματα

...Σας ύπόσχομαι ότι θα είμαι φανατικός προπαγανδιστής του περιοδικού Σας, γιατί μό- νον τά «Μακεδονικά Γράμματα» παραμένουν ή πνευματική κιβωτός της Μακεδονίας. Τώρα πού φυσούν τόσο άνεμοί και θύελλες, μοιάζει νάνα ο λαμπρός Φάρος πού με τό φῶς του διατρα- νώνει την έλληνικότητα των χωμάτων αυτών, πού άγώνες χιλιετηρίδων έστερέωσαν. Τέτοια εί- ναι ή άποστολή της «Μακεδονικών Γραμμά- των» όπως έτονίστηκε στό έναρκτήριο άρθρο. Γι' αυτούς τους λόγους και ή νεολαία πρέπει να περιβάλλη τό περιοδικό με όλη την αγάπη κι' όρμη πού αισθάνεται ή νεανική ψυχή,

Με πολλήν έκτίμηση

Π. ΓΡΑΜΜΑΤΑΣ

ΤΑ ΝΕΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

Σημειώνουμε την επανέκδοση των «Νέων Γραμμάτων» στην Άθήνα με τη Διοχή του κ. Ά Καραντώνη. Οι τάσεις του περιοδικού καθαρά συρρεαλιστικές. Άπ' τά περιεχόμενα κινεί την προσοχή τό υπερεικοσσελίδο άρθρο του κ. Ό- δισσέα Έλύτη στο όποιο προσπαθεί να μάς πείσει για την καλλιτεχνικήν άξια του συρρεαλι- σμού. Σημειώνει μερικά ποιήματα απ' τή σειρά «Τά ζαλισμένα δάχτυλα στής τύχης την προ- βιά» κι' άκόμα μάς μιλάει μ' ένθουσιασμό για μερικά θαύματα «συνειρμικής συνδετικότητας και εικονοπλαστικής πρωτοτυπίας».

Νά μερικά: «Έρ. Τι είναι ποίηση. Άπ. Συ- νουσία επ' άπειρον.

—Όταν ό κοκοβιός θολώνει τά νερά του....

—Η σημαία του γάτου άλλαζει τρία χρώ- ματα».

Και λέει συνεχίζοντας: «Κανείς δεν είναι δικαιολογημένος άν γελάσει, άν πεί πως αυτά δεν είναι σοβαρά πράγματα, είναι παιχνίδια». Συμφωνούμε άπόλυτα: Δεν είναι διόλου για γέλια αυτά τά πράγματα: είναι για κλάματα

ΟΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ

Υπάρχουν και στη Θεσσαλονίκη όπως και σ' όλη την Έλλάδα καλλιτέχνες πού άναξιο- παθούν και ζούν κάτω απ' τόν έξευτελισμό πού τους επιβάλλουν οι οικονομικές συνθήκες. Τό Κράτος, όπως συμβαίνει σ' όλα τά ζητήματα, δε βλέπει τέτοιους ανθρώπους άξιους να ύποστη- ριχτούν παρά μονάχα στην Άθήνα. Άν ή σμενότητα των ανθρώπων αυτών κ' ή φυσι- κή τους αξιοπρέπεια τους κρατάει μακριά από κάθε κίνηση για ένεργητικήν επίδιξη κάποιας προστασίας, τό Κράτος όμως πρέπει να θυμηθεί πως υπάρχουν παντού τέτοιοι άνθρωποι άξιοι κάθε προστασίας και να φροντίσει γι' αυτούς.